

УДК 347.417

М.А. ТИХОНОВА, Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФСТ “ДИНАМО”

Ключові слова: цивільно-правовий статус, фізкультурно-спортивне товариство «Динамо»

Дослідження правового становища юридичних осіб є одним з напрямків вдосконалення чинного законодавства, в тим числі і юридичних осіб, які діють у сфері спорту. Одним із них є фізкультурно-спортивне товариство “Динамо”, яке безумовно є учасником цивільних відносин і, наразі, є недослідженим. Але згідно з довідкою за результатами роботи комісії в Харківському національному університеті внутрішніх справ цю тему визнано як таку, що не відповідає пріоритетним напрямкам фундаментальних та прикладних досліджень ВНЗ МВС України на 2004-2009 рр., які затверджені наказом МВС України № 755 від 05.07.2004 р. Тож метою цієї статті є доведення хибності висновків комісії та обґрунтування того, що ця тема на сьогоднішній день є актуальною і має право на існування. Тим більше що немає цивільного права а ні міліцейського, ні пожарного, ні будь-якого іншого, а проблеми посилення правового регулювання є загальними і не можуть мати лише галузевий характер.

Щодо даної статті, то, на нашу думку, є потреба у визначенні необхідності дослідження цивільно-правового становища фізкультурно-спортивних товариств, як непідприємницьких юридичних осіб, взагалі, і фізкультурно-спортивного товариства “Динамо” зокрема, участі таких товариств в цивільних правовідносинах. Тим паче, що дослідженнями подібної тематики в Україні займалися багато вчених, наприклад, дослідженнями цивільно-правового положення

юридичних осіб, організаційно-правовою формою юридичних осіб, питаннями правового положення майна юридичних осіб, цивільно-правової відповідальності юридичних осіб тощо, займались О.А. Пушкін, Р.Б. Шишка, Спасібо-Фатєєва, В. Борисова, К. Кочергина, І. Кучеренко, Л.М. Труфанова, В. Примак. Але жоден з цих вчених не досліджував фізкультурно-спортивні товариства як учасників цивільного права, проблеми їх цивільно-правового положення, специфіку проявлення право- та дієздатності у фізкультурно-спортивних товариствах, правовий режим майна фізкультурно-спортивних товариств тощо. Натомість, в Росії В.П. Васкевич займався проблемами цивільно-правового регулювання відносин в області професійного спорту, С.В. Алексєєв розглядав проблеми спортивного права, як окремої галузі права, але знов таки, вони не розглядали окремо фізкультурно-спортивні товариства як учасників цивільного права.

Конституція України встановила, що в нашій державі людина, її життя і здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю; кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості та свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення своїх інтересів [1]. Здоров'я працівників МВС є одним із проявів загальної проблеми охорони здоров'я людини. Тим більше, що відповідність здоров'я працівника МВС – умова для прийняття та роботи на службі в ОВС.

Одним із найважливіших аспектів такого розвитку є заняття громадянами України фізичною культурою та спортом. Ні для кого не є секретом, що протягом останніх років в нашій країні спостерігається тенденція зниження рівня здоров'я населення [2] - залишаються досить високими показники смертності, захворювань та інвалідності населення, чисельність населення падає [3]. Тому все більша кількість людей розуміють, що їх матеріальне благополуччя та якість життя пов'язані зі станом їхнього здоров'я, у зв'язку з чим вони потребують оздоровлення

та ведення здорового способу життя. Державною програмою розвитку фізичної культури та спорту на 2007-2011 роки зазначено, що сьогодні в Україні склалася критична ситуація у сфері фізичної культури та спорту – лише 13 відсотків населення залучено до занять фізичною культурою і спортом. Світовий досвід свідчить, що рухова активність людини протягом усього життя запобігає захворюванням та поліпшує стан здоров'я. За інтегральним показником здоров'я населення – середньою очікуваною тривалістю життя людини - Україна займає одне з останніх місць в Європі.

Проблема має загальний та спеціальний прояв. Перший складає загальна ситуація у сфері охорони здоров'я та регулювання відносин у сфері спорту, у тім числі і цивільно-правових, другий – зміна правового становища ФСТ “Динамо”.

Ситуація, що склалася у сфері фізичної культури і спорту, зумовлена наступними факторами:

1) невідповідність нормативно-правової бази сучасним вимогам; недосконалість інфраструктури у виробничій, навчально-виховній і соціально-побутовій сфері;

2) недосконалість системи централізованої підготовки національних збірних команд, низький рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення дитячо-юнацького і резервного спорту; незадовільний стан матеріально-технічної бази. В Україні рівень забезпечення населення фізкультурно-спортивними залами (з розрахунку на 10 тис. осіб) у 2-3 рази нижчий, ніж у розвинутих державах, плавальними басейнами – у 30 разів. Понад 80 відсотків спортивних майданчиків не відповідають сучасним вимогам;

3) недостатнє бюджетне фінансування (з державного бюджету виділяється у середньому 0,5, з місцевих бюджетів – 2 відсотки їх видатків), неефективне залучення коштів з інших джерел, незначний обсяг інвестицій;

4) не провадиться діяльність з випуску та проведення державних спортивних лотерей, які є одним з основних джерел фінансування

спорту в багатьох країнах Європи;

5) низький рівень заробітної плати, недостатня кількість інструкторів з фізкультурно-оздоровчої діяльності, розбалансованість у системі підготовки та підвищення кваліфікації фахівців;

6) низький рівень наукового забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, недостатнє фінансування наукових досліджень;

7) практично відсутнє пропагування серед широких верств населення здорового способу життя [4];

8) тісний зв'язок спорту з іншими видами діяльності, зокрема рекламної і представницької. Так, відомий футболіст Д. Бекхем, ще не перейшовши до ФК “Лос-Анджелес Гелаксі”, приніс клубу 8 млн. доларів за рахунок підвищеного попиту на абонементи, випуску футболок й іншої спортивної атрибутики. Вихованець ФСТ “Динамо” А. Шевченко й досі є своєрідним брендом ФК “Динамо” і приносить прибуток клубу за рахунок реалізації спортивної атрибутики з його іменем, що у свій час призвело до конфлікту з ФК “Мілан”.

Одним із заходів розвитку фізичної культури та спорту в Україні є сприяння утворенню та функціонуванню спортивних організацій різних організаційно-правових форм, які надаватимуть доступні та високоякісні фізкультурно-оздоровчі послуги громадянам та підвищення ефективності загальної, професійно орієнтованої та спеціальної фізичної підготовки у Збройних Силах, інших військових формуваннях та правоохоронних органах [4].

Стаття 4 Закону України “Про фізичну культуру і спорт” встановлює, що громадяни мають право займатися фізичною культурою і спортом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, віросповідання, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин [5]. Для цього вони можуть створювати спортивні організації. В п.1.1 статуту ФСТ “Динамо” встановлюється, що воно є всеукраїнською громадською

організацією фізкультурно-спортивної спрямованості, що об'єднує працівників і військовослужбовців Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Прикордонних військ, Генеральної прокуратури, Державної митної служби, Антимонопольного комітету, Управління державної охорони, Податкової міліції, Державної податкової адміністрації, Державного департаменту з питань виконання покарань, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, працівників, службовців підприємств і організацій товариства, а також членів їх сімей, інших громадян, які прагнуть сприяти розвитку спорту в Україні [6]. Тобто, якщо підійти за формальною ознакою та сумувати загальну кількість людей, які номінально можуть бути членами ФСТ «Динамо», ми отримаємо значну цифру – понад мільйон чоловік (це до 10 відсотків працездатного населення держави)!

У зв'язку із здобуттям Україною незалежності та зміною соціально-економічної моделі розвитку, що передбачає запровадження та розвиток ринкових відносин, більшість сфер суспільного життя в нашій країні зазнали докорінних змін. Це стосується, зокрема, й спортивної галузі.

Спортивна діяльність в нашій країні сьогодні поступово комерціалізується, стає сферою бізнесу, способом заробляння коштів. Отже, сучасний вітчизняний спорт набуває якісно нових властивостей, характерних для розвиненого суспільства з ринковою економікою. Комерціалізація спортивної діяльності та відповідні трансформації всієї системи організації спорту в Україні є необхідними та, певною мірою, корисними чинниками, оскільки так підтримується стале матеріально-технічне забезпечення вітчизняного спорту, а відтак – і його динамічний розвиток та конкурентоздатність на міжнародній арені.

Сучасний етап розвитку спорту в Україні є перехідним, і у тому в ньому є певні переваги та недоліки. З одного боку, існує досить розгалужена система державних, комуналь-

них, профспілкових установ та організацій, які мають свою інфраструктуру, кваліфікований персонал, давню історію та значний досвід, які не можуть фінансуватися за радянськими підходами. Тож спортивні організації, зокрема Всеукраїнське фізкультурно-спортивне товариство «Динамо», не пристосоване до нових економічних реалій і йому складно відмовитися від радянських засад функціонування любительського спорту, де воно отримувало гарантоване державне фінансування. Наприклад, на підставі листів Харківської обласної держадміністрації від 26.04.2005 р. за № 01-54/1831 та управління з питань фізичної культури, спорту та туризму Харківської облдержадміністрації від 27.04.2005 р. за № 1172, з 10.07.2005 року було припинено надання фінансової підтримки Харківській обласній організації ФСТ «Динамо» України на виплату заробітної платні працівникам чотирьох спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву. У зв'язку з чим, за погодженням з керівництвом Центральної Ради Фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» України, була проведена реорганізація чотирьох СДЮШОР ХОО ФСТ «Динамо» України (СДЮШОР з гімнастики спортивної, легкої атлетики, велоспорту та комплексної СДЮШОР) в одну комплексну [7, с.13-14]. Тож не дивно, що зараз спортивні організації ледве жевріють і не здатні у повній мірі забезпечувати їх призначення у суспільстві. Тож, одним із напрямків виправлення ситуації може бути посилення використання цивільно-правових засад діяльності ФСТ «Динамо» та його окремих підрозділів, у тім числі й діяльності з надання послуг.

З іншого боку, набуває стрімкого розвитку професійний спорт – «спорт вищих досягнень», в якому на першому місці стоять перемоги та рекорди спортсменів в змаганнях регіонального, державного та міжнародного значення [8, с.83]. На нашу думку, професійний спорт засновується на ідеях спортивних шоу, а з ними набувають розвитку спортивні організації різних організаційно-правових

форм, як підприємницькі (для яких основною метою діяльності є одержання прибутку), так і непідприємницькі (для яких не може бути основною метою діяльності одержання прибутку). Але, все ж таки треба визнати, що в професійному спорті діють частіше за все підприємницькі (комерційні) спортивні організації. Це, перш за все, пов'язано з тим, що "профессиональный спорт – разновидность предпринимательской деятельности спортсменов профессионалов и спортивных функционеров, целью которой является производство спортивного зрелища, приобретающего форму товара" [9, с.6]. Ось тут і виникає одне з головних питань нашого дослідження, яке пов'язане з неконкурентоспроможністю ФСТ "Динамо" у сфері професійного спорту, у зв'язку з тим, що згідно з ЦК України, ФСТ "Динамо" може займатись підприємницькою діяльністю тільки поряд із своєю основною діяльністю, і якщо ця діяльність відповідає меті, заради якої воно було створене (ст.86 ЦК України). Тут виникає ряд питань – як відрізняються, за якими критеріями розмежовуються підприємницькі та непідприємницькі юридичні особи, які діють в сфері спорту. Досліджуючи це питання, ми погоджуємось з О.П. Кашковським, що непідприємницьким товариством є юридична особа, створена задля досягнення освітніх, благодійних, культурних, наукових, управлінських, спортивних і інших суспільно корисних цілей і не розподіляє отриманий дохід між засновниками (учасниками) юридичної особи [10, с.14-20]. Звідси, можна зробити висновок, що ФСТ "Динамо" є непідприємницьким товариством, яке створене задля досягнення залучення до регулярних занять фізичною культурою і спортом усіх його членів, а також участі у здійсненні державної політики в області фізичного виховання населення, спрямованої на охорону й зміцнення здоров'я людини, підготовку громадян до активної трудової діяльності й захисту Батьківщини, підвищенню фізичної й вогневої підготовки співробітників і військовослужбовців органів і військ охорони

правопорядку й безпеки, сприяння реалізації прав і законних інтересів громадян у сфері здорового способу життя, і не розподіляє отриманий дохід між засновниками товариства.

Отже, становлення професійного спорту кореспондує з тими вимогами, які висуває сучасне суспільство до спортивної сфери, що обумовлює появу якісно нових завдань і функцій для спортивних організацій, зокрема для ФСТ "Динамо". Разом із тим, спорт перестає бути тільки особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності, як це зазначено у ч.3 Закону України "Про фізичну культуру і спорт".

Спорт сьогодні перестає існувати сам заради себе, він переорієнтовується на споживача, займає своє місце серед інших видовищних заходів, активно використовує елементи шоу, перетворюється на товар, стає прибутковим бізнесом. Становлення професійного спорту сприяє формуванню нових робочих місць, появі рекламного ринку, залученню іноземних та вітчизняних інвестицій у спорт, появі розгалуженої інфраструктури спортивних закладів. Все це призвело до появи нового напрямлення юриспруденції, зокрема в Росії, яке охоплює суспільні відносини, що виникають в сфері фізичної культури і спорту – спортивного права [8, с.11]. Відносини у сфері спорту поступово переходять у площину приватноправових, і держава все менше здійснює свій керівний вплив на спортивну діяльність. Відповідно, змінюються і методи правового регулювання відповідних відносин на користь приватноправових, зокрема диспозитивного.

Але досі національне законодавство, що регулює фізкультурно-спортивні відносини, діяльність організацій, що діють в сфері спорту, зокрема ФСТ "Динамо", як особливого суб'єкта цивільного права, перебуває на стадії формування. Закон України "Про фізичну культуру та спорт", прийнятий 24.12.1994 р.,

є застарілим та не відповідає сучасним реаліям, особливо після прийняття нового ЦК України. Чинне законодавство не містить чіткого повного легального визначення спортивної організації, не досить чітко відображає його функціональні ознаки, завдання, функції, права та обов'язки. Досі не розроблена науково обґрунтована класифікація спортивних організацій, не підведена теоретична платформа їх відмежування від інших юридичних осіб.

Пошуки гносеологічних витоків організації, становлення та розвитку ФСТ "Динамо", його правового становища та правового стану його структурних підрозділів, характерних та індивідуалізуючих рис як юридичної особи, його цивільної правоздатності та дієздатності. Також досліджуються правочини ФСТ "Динамо", правовий режим його майна, організаційно-правова форма та корпоративні засади управління ФСТ "Динамо", а також правові форми участі ФСТ "Динамо" в цивільних правовідносинах. Тут треба зазначити, що в Україні не існує самого поняття спортивного права, в цивілістичній літературі відсутні як вузько інституційні, так і комплексні дослідження специфіки участі в цивільних правовідносинах спортивних організацій. Інтерес до проблем організаційного забезпечення спортивної діяльності, пошуку оптимальних моделей взаємодії держави та спортивного товариства "Динамо" дуже стрімко зростає. Однак ґрунтовних досліджень в зазначеній галузі не було.

Отже, сьогодні одним із найбільш багатогранних і специфічних суспільних явищ виступає фізична культура й спорт. Не піддається сумніву, що саме фізична культура й спорт впливають на формування вольових і моральних якостей людини, становлення й удосконалювання її особистості. Фізична культура й спорт – це основа здорового способу життя людей, здоров'я націй у цілому. Через призму здоров'я людей фізична культура й спорт створюють основу економічного розвитку будь-якої держави, світу в цілому, у тому числі і України. Тож ми вважає-

мо, що розробка проблеми феномену ФСТ "Динамо" як суб'єкта цивільного права доповнює вчення про об'єкти й суб'єкти цивільного права, сприяє закріпленню єдиної концепції цивільної правосуб'єктності непідприємницьких юридичних осіб, усвідомленню ролі організацій, що діють в сфері спорту в сучасній економіці, оскільки функціонування непідприємницьких організацій, а зокрема ФСТ "Динамо" в "третьому некомерційному секторі країни" сприяє соціальній стабільності, розвитку й збереженню духовного, освітнього й наукового потенціалу суспільства. Дану функцію юридичної особи в становленні правосвідомості й правового виховання ще на початку ХХ ст. визначив Б.А. Кистяковський: "Правосознание всякого народа всегда отражается в его способности создавать организации и вырабатывать для них известные формы. Организации и их формы невозможны без правовых норм, регулирующих их, и потому возникновеше организаций необходимо сопровождать разработкой этих норм" [11, с.118].

При перетворенні деяких структурних підрозділів ФСТ "Динамо" в господарські товариства була втрачена значна частина матеріальних ресурсів цього товариства як громадської організації, в якій до того була певна частина майна, створеного за участю чи сприяння державних установ, якими є ОВС. Тому визначення правомірності чи неправомірності приватизації цього майна слугує загальнодержавним інтересам, у тим числі і інтересам ОВС.

Якщо виходити із вузьковідомчого інтересу, то стосовно вирішення проблем вдосконалення цивільно-правового регулювання відносин за участю МВС України повинна бути певна проблематика в якості замовлення науковцям. Проте такого чомусь немає, що й створює проблему. Гадається, що тут практика, господарські та інші служби повинні би поставити перед науковцями певні проблеми, а не критикувати огульно науковців, які беруться за вирішення тих проблем, які дійсно є, але визначаються на власний

розсуд науковцями.

Спираючись на зазначене вище, ми вважаємо, що дослідження “Спортивне товариство “Динамо” як учасник цивільних відносин” є надзвичайно актуальною та підпадає під сучасні потреби суспільства та науки України, а також відповідає тематиці пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних досліджень ВНЗ МВС України на 2004-2009 рр., що затверджені наказом МВС України № 755 від 05.07.2004 р., зокрема п.26 – Заходи матеріально-технічного удосконалення роботи органів внутрішніх справ, п.40 – Проблеми економії та раціонального використання фінансових та матеріальних ресурсів в ОВС, п.43 – Реформування органів внутрішніх справ в умовах правової реформи та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. –Х.: Консум, 1996.
2. Кисельова О. Бідність в Україні (інформаційно-аналітичний огляд) // Політична думка. -2000. -№ 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politdumka.kiev.ua>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України

«Міжгалузева комплексна програма “Здоров’я нації” на 2002-2011 роки» від 10.01.2002 р., № 14.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Державна програма розвитку фізичної культури та спорту на 2007-2011 роки» від 15.11.2006 р., № 1594.

5. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” // ВВР України. -1994. -№ 14. -Ст.80.

6. ФСТ «Динамо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dynamo.ua>.

7. Сила в русі та єдності. –Харків: ХОО ФСТ “Динамо”, 2006. -16 с.

8. Алексеев С.В. Спортивное право России. Правовые основы физической культуры и спорта: Учебник /Под ред. П.В. Крашенинкова. -М.: Закон и право, 2005. -672 с.

9. Профессиональный спорт /Под общ.ред. С.И. Гуськова, В.Н. Платонова. – Киев: Олимпийская литература, 2000. -392 с.

10. Кашковский О.П. О критериях разграничения коммерческих и некоммерческих организаций // Юрист. -2000. -№ 5. –С.14-20.

11. Кистяковский Б.А. В защиту права // Вехи: Интеллигенция в России: Сб. статей [По изд. 1909 г.]. –М., 1990. -123 с.

Тихонова М.А. Щодо актуальності визначення цивільно-правового статусу ФСТ «Динамо» // Форум права. -2007. -№ 2. –С.211-216 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07tmasfd.pdf>

Освітлені проблеми щодо актуальності дослідження правового становища організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, зокрема, фізкультурно-спортивного товариства «Динамо».

Тихонова М.А. Об актуальности определения гражданско-правового статуса ФСО «Динамо»

Освещены проблемы актуальности исследования правового положения организаций физкультурно-спортивной направленности, в частности, физкультурно-спортивного общества «Динамо».

Tihonova M.A. About a urgency of definition of civil-law status physical culture sports society «Dynamo»

Problems of an urgency of research of a legal status of the organizations of a physical culture sports orientation, in particular, a physical culture sports society «Dynamo» are covered.